

DUDA (27) *sb f i m*

duda (9), **dudy** (9) *pl t*, *dudy pl t a. pl* (9); *W* *znac.* 1: *duda* (3), *dudy pl t* (9), *dudy pl t a. pl* (9); *duda RejWiz*; *dudy pl t RejAp, BielSat, BielRozm, PaprUp*; *dudy pl t a. pl RejPos, StryjKron, CzechEp, KochFr, KlonFlis*; *duda* : *dudy pl t RejFig* (1 : 2); *duda* : *dudy pl t a. pl RejZwierc* (1 : 2); *dudy pl t*: *dudy pl t a. pl BielKron* (2 : 1), *Mącz* (1 : 1). *W* *znac.* 2.: *duda* (6). *f* [*znac.* 1.] (21), *m* [*znac.* 2.] (6).

sg N *duda* (3). \diamond *G* *dudy* (2). \diamond *I* *dudą* (1). \diamond *V* *dudo* (1). \diamond *pl N* *dudowie* [*znac.* 2.] (1). \diamond *D* *dud(o)m* (1). \diamond *A* *dudy* (10). \diamond *I* *dudami* (5). \diamond *L* *dudach* (3); *-ach* (2) *BielKron, CzechEp, -äch* (1) *StryjKron*.

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (jeden z tych samych przykładów) – XVIII w.

1. *Instrument muzyczny dęty, składający się z mieszka skórzanego i z dwóch piszczałek, z których jedna służy do wygrywania melodii, druga wydaje jeden stały dźwięk akompaniujący; tibia utricularis Cn* (21) : *RejWiz* 66; *ZIemiánin* *lie ożenił/ nález proftak v dworá/ Y nieumiał táncowác bez dudy potworá. RejFig* *Dd4, Bb3, Dd4; ále [žona króla Aleksandra] przed orgány vćiekála s kościołá zowác ie dudámi. BielKron* 401; *Mącz* 31a; *RejAp* 170v; *RejPos* 225v; *Wiele pożytkow miewa kto rad trzeźwi bywa/ Ma nogi pogotowiu złego rázu zbywa. Lepiej miech grofzem nádmiész/ niżli wiatrem dudy BielSat* *C [idem BielRozm* 16]; *Ale pewnie nie owego [miłuje P. Bóg] czo z bębny á z dudámi tłukác lie po vlicach száfuię ty dáry Páńskie. RejZwierc* 74; *BielRozm* 16; *KlonFlis* *F4v*.

W charakterystycznym połączeniu: bębny, (a) dudy (4).

Zwroty: »być jako nadęta duda« = być nieużytecznym, bez pożytku (1): (*marg*) *Márnie proźnuiący. (-) Dálekobý lepiej [...] ábyś też wźdi w łobie kiedy popráwił częgo/ á nie był tylko iáko nádęta dudá/ kthora ácz też iáko kozieł wrzełczy/ ále iż łow w niey nie mász też iey máło rozumieć. RejZwierc* 160.

»na dudach, w dudy grać; granie na dudach« (2 : 1; 1) : *BielKron* 328v; *ktorzy ią [królową Annę] ípiewánim/ gránim ná dudach/ multánkach/ fúrmach [...] gráiąc ćiefzyli StryjKron* 427; *[na Boże Ciało] ná dudách/ kozłách/ mulćiánkách/ fkrzypicách/ trábách/ gráią/ y ná bębnách biją CzechEp* 191; *[lutnia mówi:] Wízyfcy infy w dudy grayćie/ Mnie Bekwárkowi niechayćie. KochFr* 69.

»w dudy kołatać« (1): *Bo nie czytamy o tym nigdziey [...] ięlli w dudy álbo w bębny ná biefiádach v nich [u Achillesa, Hektora i in.] kołátano RejZwierc* 103v.

Wyrażenie: »skorzane dudy« (1): *Utricularius, Dudá który skorzáne dudy ma/ gáydá. Mącz* 509d.

Szereg: »gajdy albo dudy« (1): *Ale gáydy álbo dudy gdy fłyźeli piźcząc/ mmimáli być áby to źwierzę tákie głófy puźczáło. A gdy im dáli oględác dowodnie [...] [mówili:] nie podobna rzecz áby táki cudny głos źwierzęca fkorá dawála. BielKron* 451.

W przen (1) :

Zwrot: »tak grać jako w dudy« = kierować, powodować kim (1): *Tac [cnota] pomoze [wygnąć] niezgodi/ pomoze obludi/ Ktora wfarca [lege: w serca] twich finow/ tak gra iako w dudi. PaprUp* A3v.

2. *Muzykant grający na dudach, dudziarz; utricularius Mącz, Calep, Cn; ascaules, calamo eanens, pithaulas, praecentor baiulorum Cn* (6) : *Mącz* 509d; *drugie lie też ná wczoráyfze długi rozleći/ [...] drugie też fługam/ kuchárkom/ dudom RejZwierc* 16v; *Iuż nie piłkay dudo/ bo w nim [w mieszku]*

bárzo chudo. *RejZwierc* 114; *Calep* 1144b; On [człowiek leniwy] idźie zá trębáczem/ on idźie zá dudą: On lię dźiwowác idźie ledá zá obłudą. *KlonWor* 33.

W przeni (1) : (*marg*) Omylácze fłow y pińmá Páńkiego. (-) Coż wy zálię rzeczenie nieźczęfni dudowie/ kthorzy opufzczáiąc fzczyry/ iáńny/ á prawdziwy głos they ftráfzliwey tráby niebiełkiey/ á co infzego fwiáthu przynoście *RejAp* 11v.

Synonimy: 1. *bąk*, *gajdy*; 2. *gajda*.

Cf [**DUDARZ**]